Kárpátok Művészeti
és Kulturális Egyesület

ARADI VÉRTANÚINK ÉS GRÓF BATTHYÁNY LAJOS

Emlékalbum

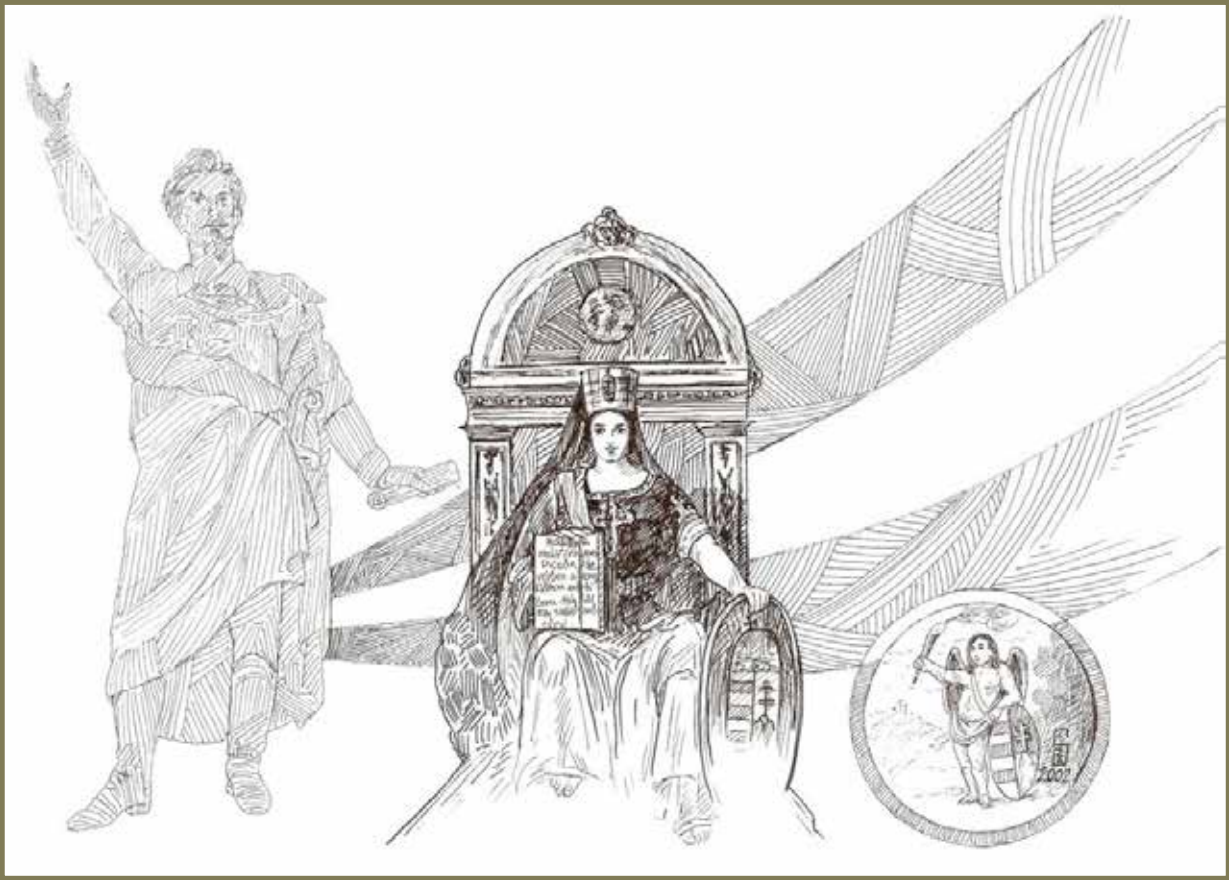

A jövő reménye

Az **1848-49-es forradalom és szabadságharc** Magyarország újkori történetének egyik meghatározó eseménye, a nemzeti identitás egyik alapköve. Társadalmi reformjaival a polgári átalakulás megindítója, önvédelmi harcával a nemzeti mitológia részévé vált. Szerves része volt az 1848-as európai forradalmi hullámnak, azok közül viszont lényegében egyedül jutott el sikeres katonai ellenállásig. Eredményességét mi sem mutatja jobban, mint hogy csak a cári Oroszország beavatkozásával lehetett legyőzni, amelynek soha ekkora hadserege addig nem járt még külföldön. Gyakorlatilag az 1848-49-es harc a magyar nemzet történetének leghíresebb háborús konfliktusa is. Sajnos a megtorlás is példátlan volt.

1848-49 az egész társadalom közös élménye volt, s ez által a megtorlás is azzá vált. Ellentétben a huszadik századi megtorlásokkal és a terror más megnyilvánulásaival, ez a megtorlás nem kettészakította, hanem összekovácsolta a társadalmat. Egy idegen hatalom idegenek által végrehajtott bosszúhadjáratát szenvedte meg az ország: a hadbírák között nem találunk magyarokat, a megszálló katonaság nem magyarokból állt, s a magyar társadalomnak nem volt olyan rétege, amely hasznot húzott volna a megtorlásból.

Megtorlás

A szabadságharc leverése után 1849 szeptemberének végén összeült a haditörvényszék.

Magyarország és Erdély teljhatalommal felruházott ura, Haynau táborszernagy 14 tagú haditörvényszéke - tanúk meghallgatása, védők részvétele nélkül, két tárgyalás után - olyan honvédtiszteket ítélt halálra, akik a szabadságharc kitörése előtt a császári és királyi seregben tényleges tisztként szolgáltak és a szabadságharc alatt tábornoki rangot értek el, vagy önálló seregtestet vezettek.

A szabadságharc vezető katonatisztjeit felségsértés címén ítélték halálra. Az ítéletet kimondták, de teltek-múltak a napok, és a végrehajtásról nem esett szó. A családtagok már abban bíztak, hogy Ferenc József kegyelmet ad az elítélteknek. A kegyelem azonban csak hiú ábránd volt.

– Kápolnai csata –

Az aradi várban különleges intézkedésekkel készítették elő a kivégzést. Ezerháromszáz katonát éles töltéssel láttak el, éjjel kettőzött őrcsapatok jártak fel és alá, hajnalban az egész őrség fegyvert ragadott. A tábornokok vigasztalására lelkészeket küldtek, de inkább őket vigasztalták az elítéltek: a papok sírva léptek be hozzájuk.

Ködös, felhős volt 1849. október hatodika reggel. 1/4 6 órakor tompán dobpergés hallatszott. Fél hatkor először a golyó általi halálra ítélteket – Schweidel Józsefet, Kiss Ernőt, Dessewffy Arisztidet és Lázár Vilmost – vezették a kirendelt katonaság közé.

Schweidel József tábornokot Bardócz minorita vezette karonfogva. A várból kiérve a menet a közeli első sáncba, jobbra kanyarodott, s megállapodott. Az ítélet elhangzása után Schweidel Bardócz kezét megszorítva a következőket mondta:

– Fegyverletétel Világosnál –

"Tisztelendő úr! Íme itt ezen feszület, melyet boldogult atyámtól örököltem; ezt mindenkor, még a harczok zajában is magammal hordoztam, kérem, adja át fiamnak."

Néhány pillanat múlva azonban visszavette, és mondta:

"Kezeim közt akarom tartani, úgy vele meghalni, s miután meghaltam, ne irtózzék kezemből kivenni..."

Bardócz híven teljesítette a tábornok utolsó akaratát, az apához méltó fiú, ki mint honvéd százados küzdött a hazáért, később kézhez kapta a feszületet.

12 katona állt fel velük szemben töltött fegyverrel, majd amikor a parancsnokuk kardjával intett, a lövések eldördültek, Kiss Ernő kivételével mindhárman élettelenül buktak a földre.

Kiss Ernőt csak a vállán érte a lövés, ezért három katona közvetlenül elé állt, s leadták a halálos lövést Kiss Ernőre is.
Ezután következtek az akasztófára ítélt tábornokok a következő sorrendben: Poeltenberg Ernő, Török Ignác, Lahner György, Knezich Károly, Nagy-Sándor József, Leiningen-Westerburg Károly, Aulich Lajos, Damjanich János és Vécsey Károly. Gyalogmenetben kísérték a tábornokokat a kivégzés helyére. Egyedül Damjanich és Sujánszky lelkész ült parasztszekéren, a tábornok szivarozott, éppen elszívott egy szivart, mikor az akasztófákhoz értek. Útközben azt mondta Sujánszky tisztelendő úrnak: *„Csak legalább Kossuthot óvja meg az Isten a mi sorsunktól, így legalább marad némi remény, hogy hazánknak még egyszer fölvirrad!"*

Nekem nem áll módomban más védekezés, ezért itt az utolsó percben, Isten szabad ege alatt a jelenlevők előtt kijelentem, hogy ez a rólam terjesztett hír aljas rágalom!

Ezután társaihoz fordult, és azt mondta nekik:- *Isten veletek, bajtársak! Nemsokára egy más, igazabb bíró előtt állunk, ő igazságosan ítél majd fölöttünk.*

Damjanich már csak Vécsey Károly tábornoktól búcsúzhatott el, akit utolsónak hagytak, mert a délvidéki hadsereg megtartásáért rá különösen haragudtak.

- *Éljen a haza!* - kiáltotta Damjanich. Ez volt az utolsó szava. Vécsey körülnézett, nem volt kitől elbúcsúznia.

"Arad pedig a magyar Golgota"

- Kossuth Lajos -

Először Pöltenberg előtt állt meg a porkoláb. A halálraítélt egy percnyi halasztást kért, odalépett Damjanichhoz, és megszorította a kezét. Damjanich azt mondta neki: - *Isten veled, barátom!* - S azzal megcsókolta.

Kivégzésük előtt egymás után léptek a tábornokok Damjanichhoz, mindenki búcsút vett tőle. Amikor Leiningenre került a sor, ő engedélyt kért a vezénylő őrnagytól, hogy a legénységhez szólhasson. - *No, hát szóljon, de röviden!*

A harmincéves ifjú most is honvéd tábornoki egyenruhát viselt, csengő hangon megszólalt, és német nyelven ezt mondta: - *Felőlem azt a hírt terjesztik egyesek, hogy én Buda felszabadításakor osztrák tiszteket meggyilkoltattam volna. Ekkor odalépett Damjanich tábornokhoz, és megcsókolta a kezét.*

E katonák sokban különböztek; néhányan forradalmárnak vallották magukat, mások csak esküjükhöz kívántak hűek maradni. A magyarokon kívül volt közöttük német, osztrák, horvát és szerb; kisnemes, polgár és főnemes; dúsgazdag és vagyontalan; voltak közöttük barátok és ellenfelek, de egyben azonosak voltak: hősiesen harcoltak a magyar szabadságért, nemzeti függetlenségünkért, s ezért életüket áldozták.

– Thorma János festménye –

– Szeifried Zoltán festménye –

Aulich Lajos

honvéd tábornok

Pozsonyban született 1793-ban, német polgári családból, édesapja vendéglős volt. 1812-ben lépett be a császári és királyi hadseregbe, részt vett a napóleoni háborúban. 1848-ban, mikor átlép a honvédségbe, és esküt tesz a magyar alkotmányra, alezredesi rangban szolgál. Először a délvidéken, a Magyarország ellen fellázadt szerbekkel küzd, majd ezredesi rangban a feldunai hadtest egy hadosztályát vezeti.

„Harczunk, mellyel Európa két elbízott hatalmassága ellen vezetünk, nem a nemzetiség, hanem a közszabadság harcza az absolutismus ellen. Győzelmeink elődiadalai a világszabadságnak."

Rendkívüli haditettet hajt végre, amikor fenyegetett csapatait Körmöcbányáról Besztercebánya felé vezetve, egy elhagyott és beomlott bányaalagutat járhatóvá tesz, és így menekíti ki hadosztályát az ellenség szorításából. A kápolnai csata előtt lesz tábornok, a 2. hadtest parancsnoka. Az isaszegi győzelem csapatai eredményes közbelépésének köszönhető. Windisch-Grätz elvonulását követően bevonul Pestre, és kitünteti magát Buda ostromában is. Betegszabadság után, 1849. július 14-től a kormány tagja, ő az utolsó hadügyminiszter. Két mondat július 22-i hadparancsából:

„Harczunk, mellyel Európa két elbízott hatalmassága ellen vezetünk, nem a nemzetiség, hanem a közszabadság harcza az absolutismus ellen. Győzelmeink elődiadalai a világszabadságnak."

Világosnál esik fogságba, 1849. október 6-án hetediknek hal hősi halált a bitón. Maradványait az 1932 májusi aradi árvíz idején találták meg, hamvai 1974 óta a vértanúk emlékoszlopa alatti kriptában nyugszanak.
A szabadságharc e kitűnően képzett, rendkívül vonzó személyiségű katonája, akit még Ernst törzs-hadbíró is „kiváló embernek" nevezett, nyugalmát a kivégzése előtti éjszakán sem vesztette el. Horatius verseit olvasgatva várta a halált.

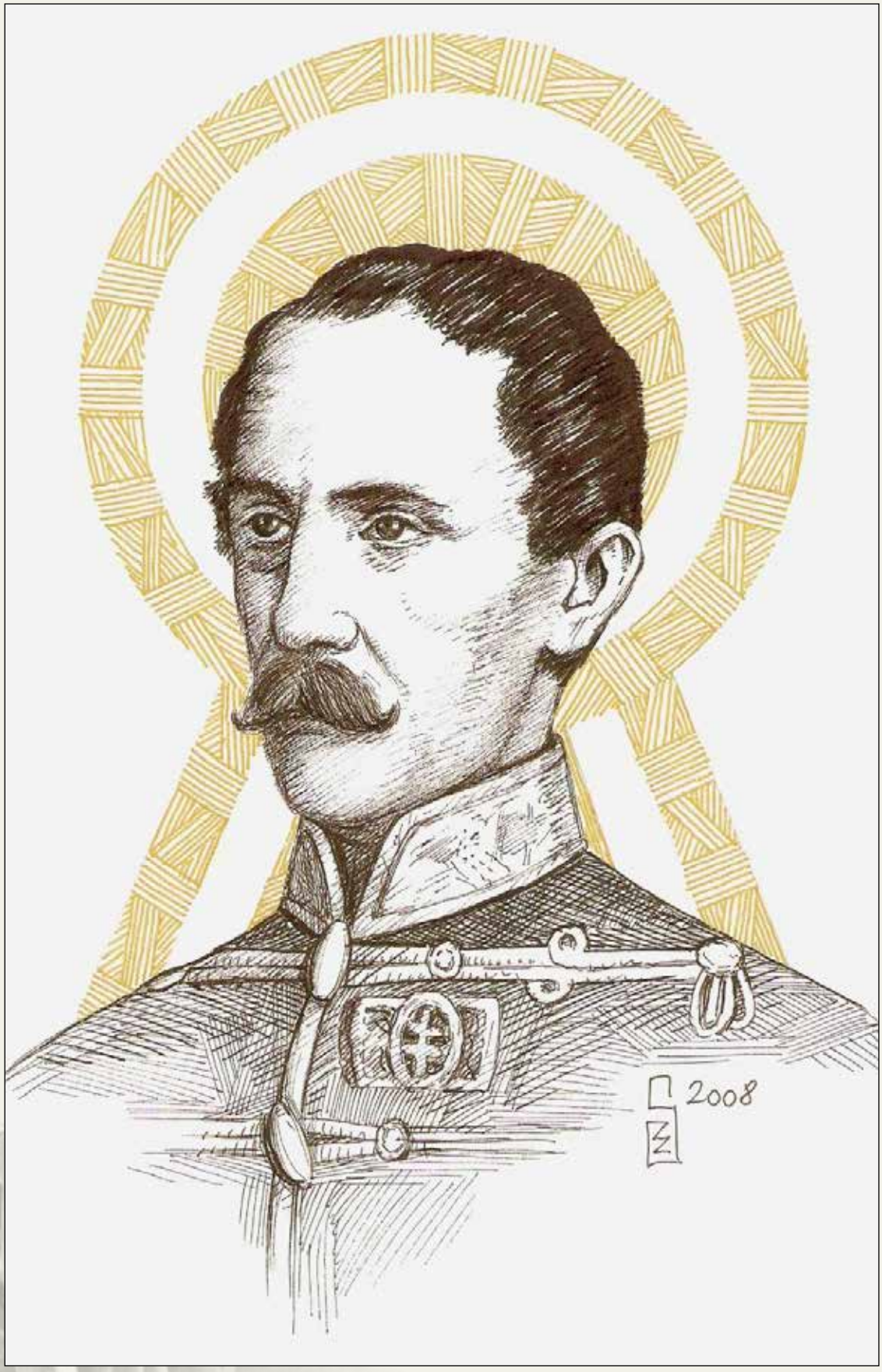
2008

Damjanich János

honvéd tábornok

A Temes megyei Stazán született 1804-ben, szerb katonacsaládból. 1820-tól katona Temesváron, már százados, amikor 1848 áprilisában szóváltásba keveredik a magyarokat és Kossuthot szidalmazó Haynau altábornaggyal. Ezért Olaszországba vezénylik, de sikerül visszakérnie magát Magyarországra, és a honvédsereg szervezésekor már őrnagyi rangban részt vesz a főként erdélyi ifjakból álló szegedi 3. honvédzászlóalj kiképzésében.

„Azt gondoltam, én leszek az utolsó, mert a csatában mindig első voltam"

Kiváló parancsnok, katonái rajonganak érte, zászlóalja - a „veressipkások" - a szabadságharc egyik legkitűnőbb alakulata.
Kiemelkedő tulajdonságainak köszönhetően Damjanich gyorsan halad a katonai ranglétrán, már 1848 decemberében tábornok, 1849 márciusától a 3. hadtestet vezeti. Harcol a szerbekkel, első nagyobb győzelmét a császári csapatok ellen Szolnoknál vívja ki, de diadalt arat Hatvannál, Isaszegnél, Vácnál, Nagysallónál is.

„Szegény Emíliám! Éljen a haza!"

1849 áprilisában, Komáromban, kocsija kipróbálása közben lábát töri, ezért a további harcokban nem vehet részt. Júliusban az aradi vár parancsnokává nevezik ki. A szabadságharc bukásakor a várat az oroszoknak adja át, akik - annak ellenére, hogy Buturlin tábornok becsületszavával garantálja az őrség szabad elvonulását - kiszolgáltatják az osztrákoknak. 1849. október 6-án nyolcadikként halt - törött lába és magas termete miatt - rettenetes kínhalált az akasztófán. Teteme 125 évig felesége rokona, Csernovics Péter temesi főispán mácsai kastélyának parkjában pihent, 1974 óta az emlékoszlop kriptájában nyugszik. Már csak ketten maradtak Vécseyvel, amikor a pribékek hozzá léptek: *„Azt gondoltam, én leszek az utolsó, mert a csatában mindig első voltam"* - mondta.
„Szegény Emíliám! Éljen a haza!" - ezek voltak utolsó szavai.

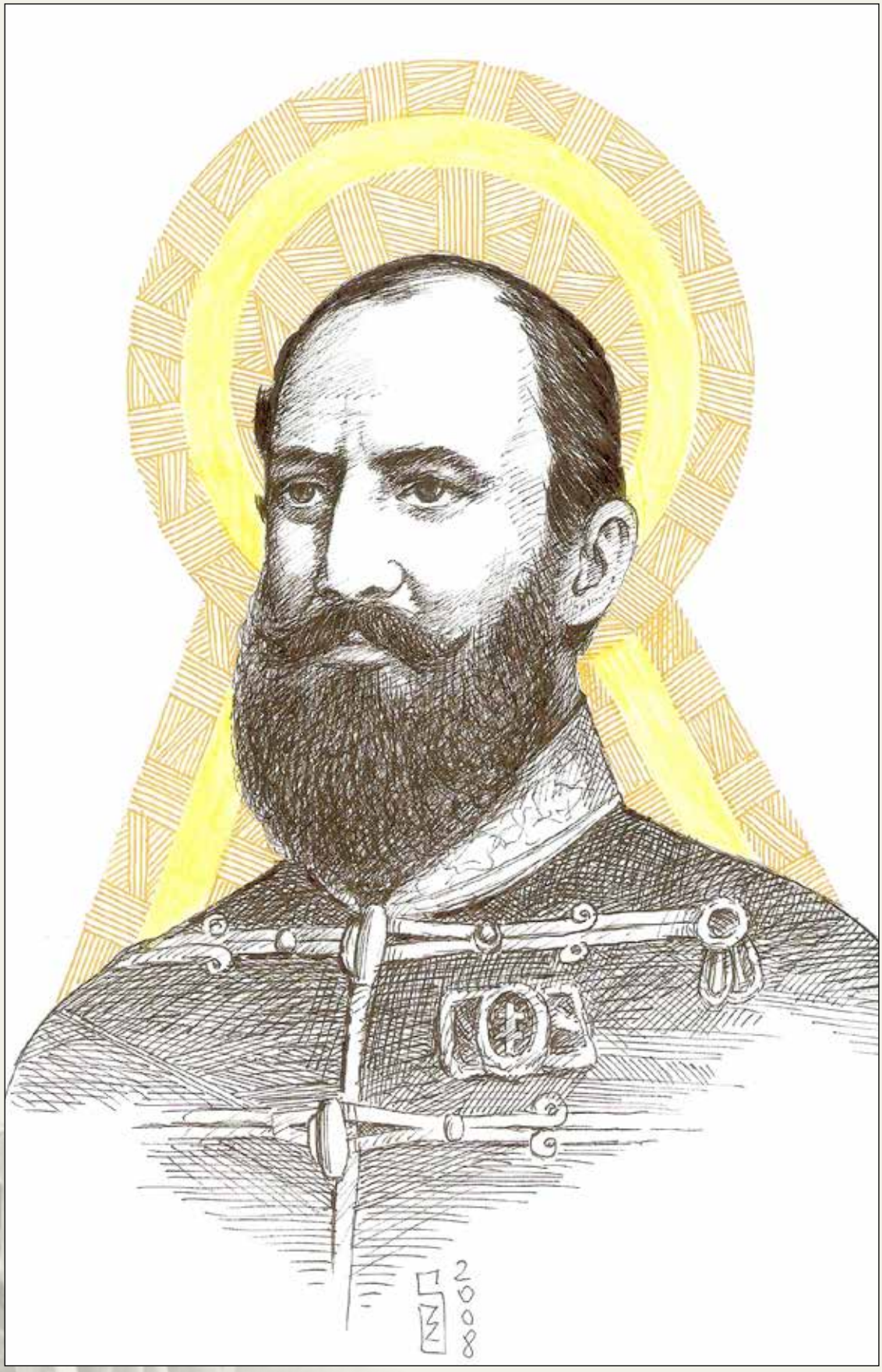
2008

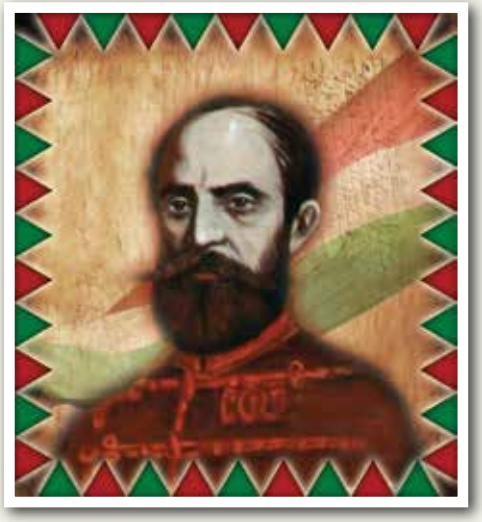

Dessewffy Arisztid

honvéd tábornok

Az Abaúj megyei Csákányban született 1802-ben, magyar nemesi családból. 1819-től 1839-ig az 5., Radetzky huszárezredben szolgált, majd kapitányi rangban nyugdíjba vonult. A szabadságharc kitörésekor a sárosi nemzetőrség őrnagya, később a honvédséghez lép át. A téli hadjáratban eredményesen harcol a felső-tiszai hadseregben, a tavaszi hadjárat alatt az I. hadtest hadosztályparancsnoka.
1849. június 1-jén nevezik ki tábornokká, a 9. hadtest parancsnoka. Meghatározó szerepet játszik a turai lovascsatában.

„Nekem a halál semmi"

Személyes bátorsága kiemelkedő: *„Nekem a halál semmi"* - volt a szavajárása.
A szabadságharc bukása után csapataival együtt Törökországba akar menekülni, de Liechtenstein osztrák altábornagy rábeszélésére megadja magát. Döntését befolyásolja, hogy ifjú házas, július 5-én volt az esküvője. A fegyvert augusztus 19-én Karánsebesnél, a császári hadsereg előtt teszi le.

„Csoda, hogy minden magyart ki nem irtottak a Habsburgok háromszáz év óta"

Haynau „betartja" Liechtenstein ígéretét: Dessewffy Arisztidet kötél általi halálra ítélik, de „kegyelemből" 1849. október 6-án reggel 6 órakor „lőpor és golyó" általi halállal hal.
1850 tavaszán maradványait unokatestvérei ládában, kettéfűrészelve csempészték a margonyai Dessewffy-birtokra, jelenleg is ott - mai nevén Marhaňban - van a sírja.
„Csoda, hogy minden magyart ki nem irtottak a Habsburgok háromszáz év óta" - mondta a siralomházban, majd mély álomba merült.

„Tiszta lelkiismeretem van, s az hagyott aludni"

„Tiszta lelkiismeretem van, s az hagyott aludni" - magyarázta papjának, majd teljes nyugalommal állt a kivégzőosztag elé.

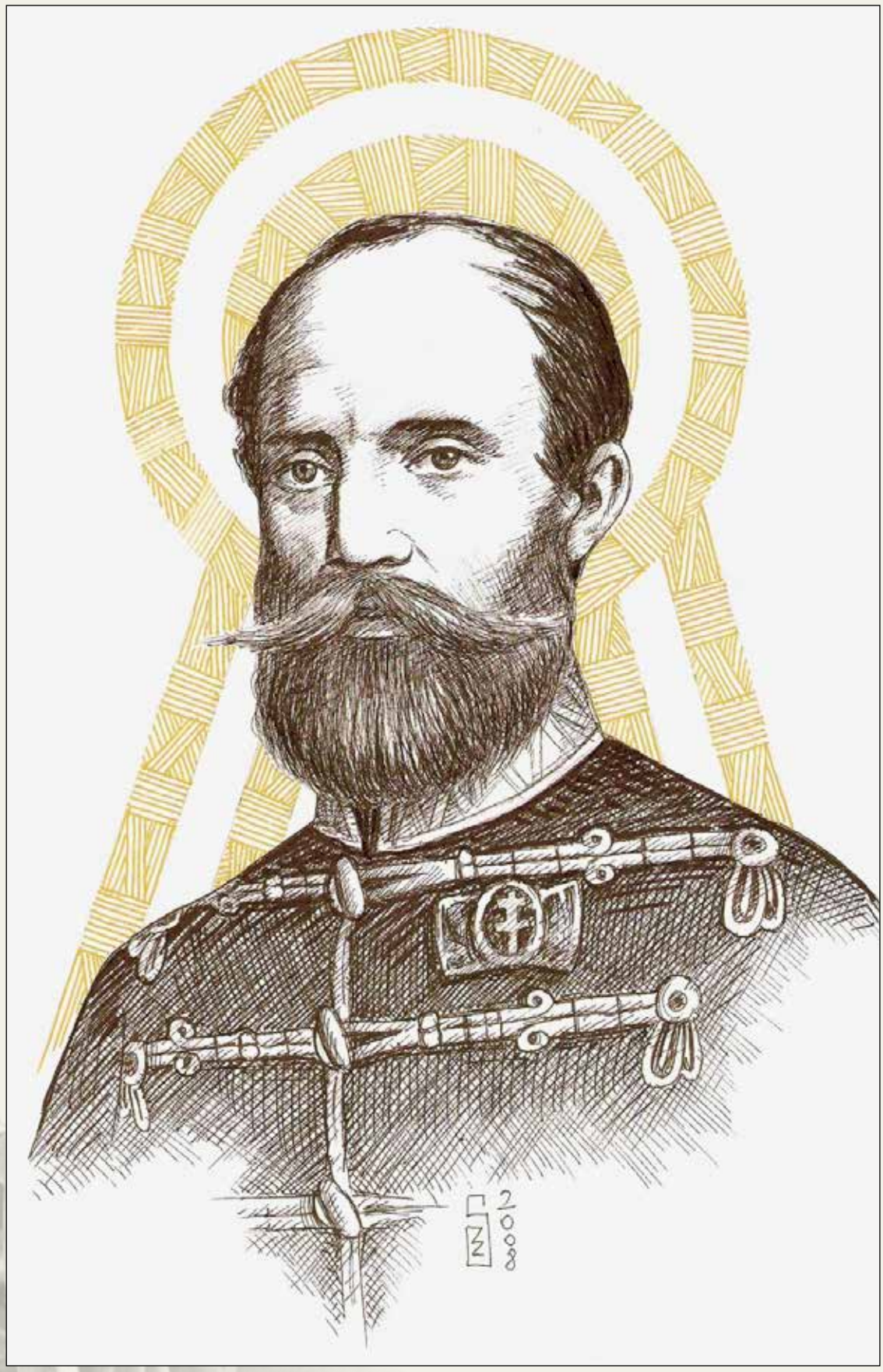

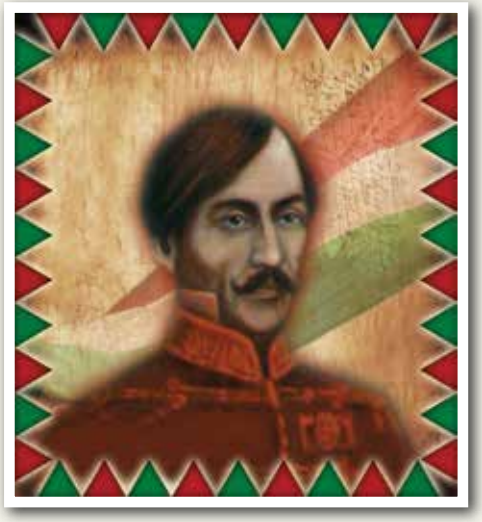

Kiss Ernő

honvéd altábornagy

Temesvárott született 1799-ben, dúsgazdag nagybirtokos magyarörmény nemesi családból.
1818-tól katona egy utászezredben, 1848-ban már a 2., Hannover huszárezred parancsnoka volt. Miután rendkívül bőkezű, szívesen adott kölcsönöket tiszttársainak. Egyik adósa akkori parancsnoka, Haynau altábornagy.

„Szegény hazám! Isten büntesse meg hóhérainkat!"

Az elsők között kezdi meg a küzdelmet a délvidéki szerb felkelők ellen, Nagysándor József, szolgálaton kívüli huszár kapitány - későbbi vértanútársa - az ő felszólítására fog fegyvert.
Sikeresen harcol, leveri a Kikinda vidéki szerb mozgalmat, 1848 szeptemberében elfoglalja a szerbek perlaszi táborát, októberben, a honvédseregben elsőként lesz tábornok, ő a bánáti hadtest vezére.
Nagyvonalú, gondos parancsnok, legénységét kitűnően látja el, hozzájárul élelmezési és felszerelési költségeikhez.

„Hát én, rólam elfeledkeztek?"

1849 elejétől nem vesz részt a hadműveletekben, altábornagyi rangban az Országos Főhadparancsnokság vezetője.
Aradon esik fogságba, s mivel a császári sereg ellen fegyveresen nem harcolt, „csak" golyó általi halálra ítélik. Tetemét a kivégzést követő második napon ásta ki tisztiszolgája, hat hétig hamis sírfelirattal nyugodott az aradi temetőben, majd tizenhat évig Katalinfán volt eltemetve, végül maradványait átszállították Alsóelemérbe - mai nevén Elemir -, a családi sírboltba. Ma is ott pihen.
Kivégzésekor nem engedte a szemét bekötni. *„Szegény hazám! Isten büntesse meg hóhérainkat!"* - kiáltotta a sortűz eldördülése előtt. A lövések csak megsebezték, ekkor egyesek szerint így szólt: *„Hát én, rólam elfeledkeztek?"*. Mások úgy emlékeznek, hogy saját maga vezényelt újra tüzet a megzavarodott kivégzőosztagnak. Egy altiszt közvetlen közelről lőtte agyon.

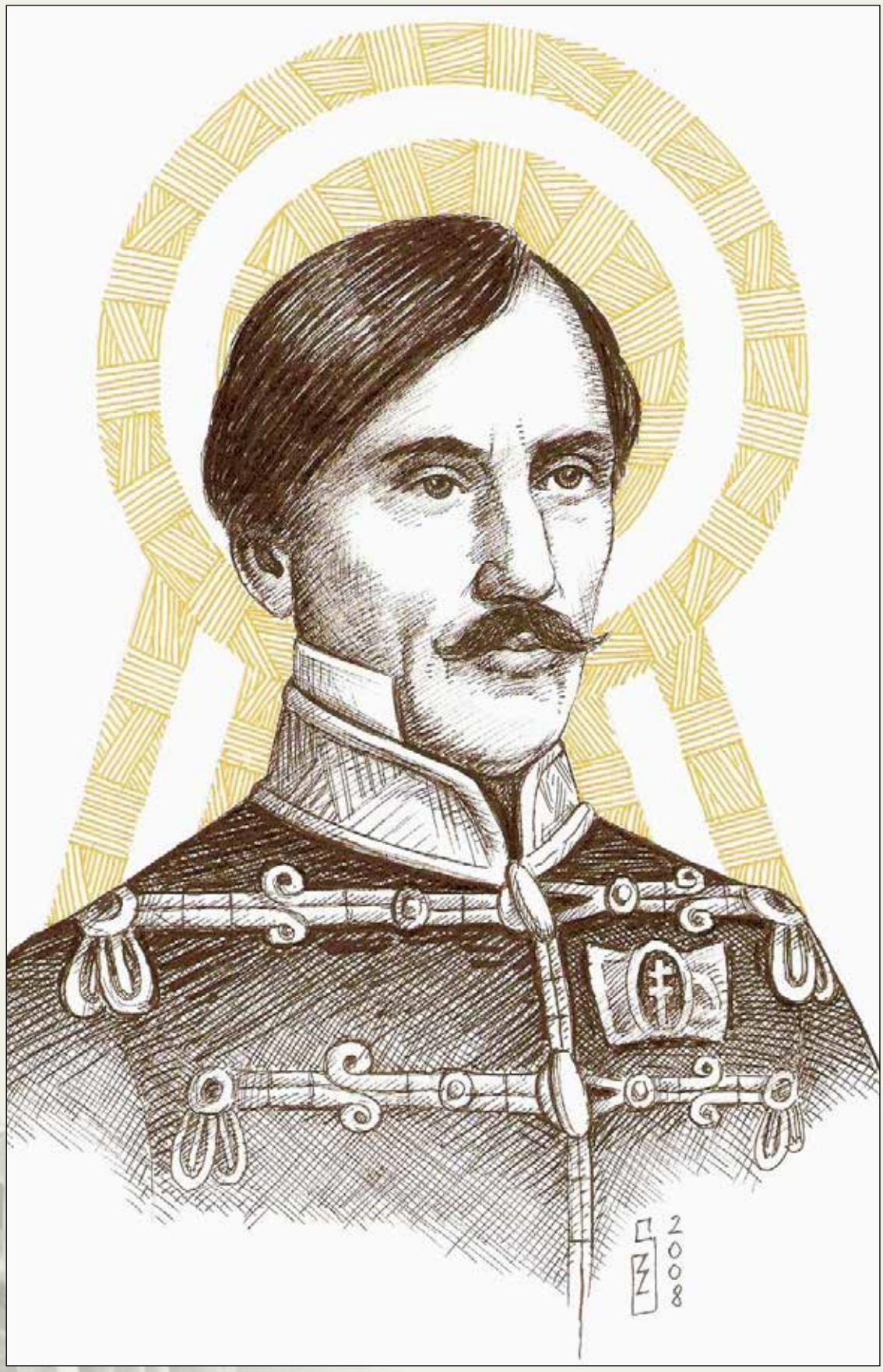
2008

Knézich Károly

honvéd tábornok

A horvátországi Veliki Groljevacban született 1808-ban, horvát katonacsaládból. 1824-től katona a varasdi határőrezredben, majd áthelyezték Egerbe, a 34. gyalogezredhez.
A negyvenes években Galíciában, Lembergben is szolgált. 1848-ban százados, amikor átlép a honvédseregbe. Damjanich vezénylete alatt harcol a szerb felkelők ellen, őrnagyi, majd alezredesi rangot kap. A szolnoki csata után lesz ezredes.
A tápióbicskei csatában a Tápió hídját elfoglaló híres 3. és 9. zászlóaljak vezénylete alá tartoznak.
Különösen kitűnik személyes bátorságával az április 20-i, Komárom felmentéséért vívott csatában.
1849 májusában tábornoki kinevezést kap, Buda visszafoglalásakor már a 3. hadtest parancsnoka. 1849 június végétől a Hadügyminisztériumban teljesít szolgálatot, majd a szabadságharc végén Tokajnál a tartalék parancsnoka.

Igazi republikánus, a forradalmi eszmékhez való eljutását így fogalmazza meg: *„Galícia nyomorúságában született meg az én – minden áldozatra kész – önérzetem, hol is a Metternich-politika erkölcstelenségét, a nemesség esztelen könyörtelenségét… színről színre látva, lelkiismeretem felzúdult, s lelkemben egy jobb kor utáni vágy ébredt.”*
Knézić is Világosnál tette le a fegyvert. A vésztörvényszék kötél általi halálra ítélte, negyedikként halt hősi halált.

Az ő csontjait is az 1932. évi aradi árvízkor találták meg, örök álmát az emlékoszlop kriptájában alussza.
A kivégzés előtti éjszakán Egerben élő családjának írt búcsúlevelet.

„Galícia nyomorúságában született meg az én – minden áldozatra kész – önérzetem, hol is a Metternich-politika erkölcstelenségét, a nemesség esztelen könyörtelenségét... színről színre látva, lelkiismeretem felzúdult, s lelkemben egy jobb kor utáni vágy ébredt.”

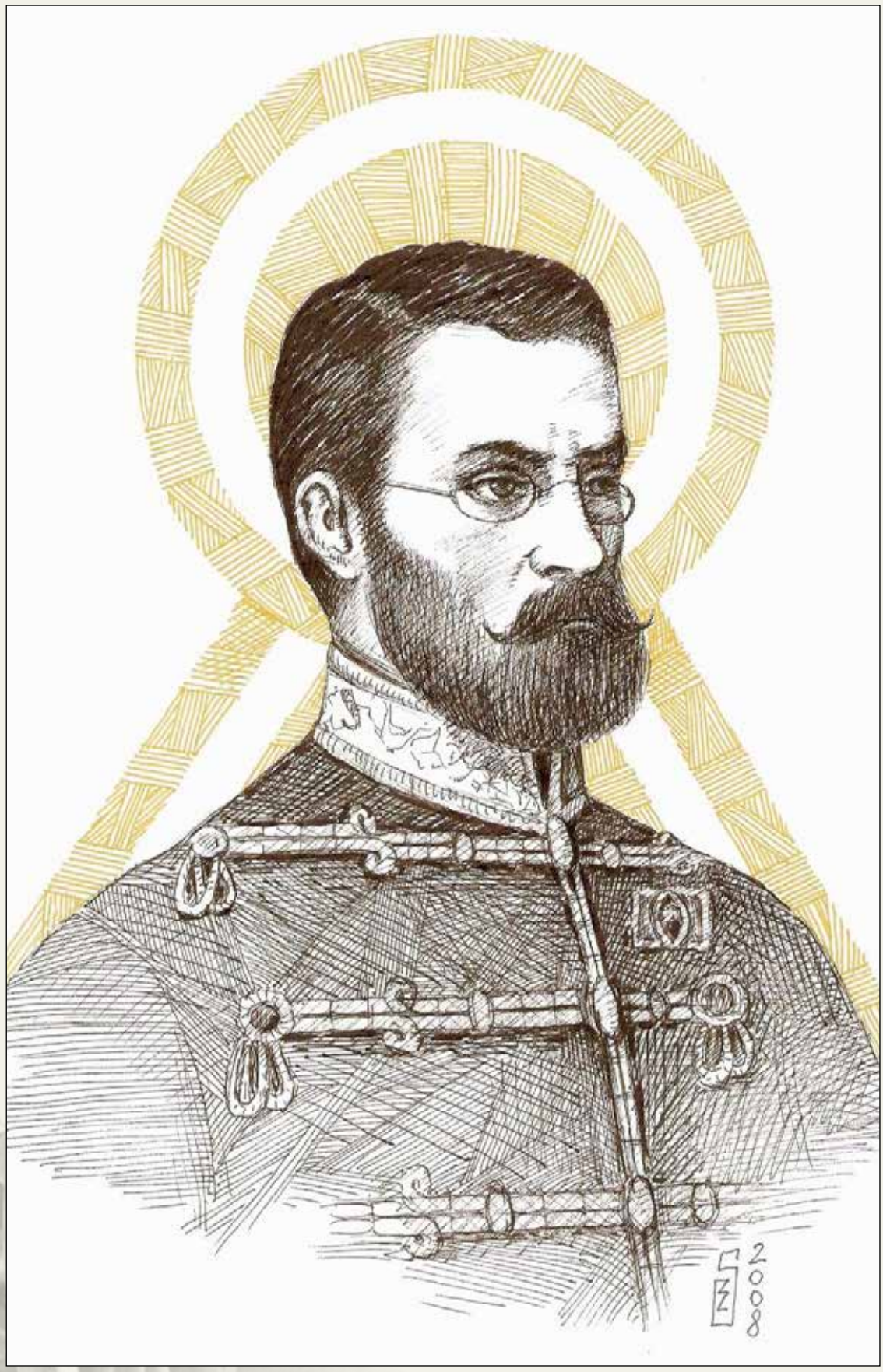
2008

Lahner György

honvéd tábornok

A Túróc megyei Neczpálon született 1795-ben, német polgári családból. 1812-től a komáromi 33. gyalogezredben szolgált, 1848-ban őrnagy.
A szabadságharc elején a szerb felkelők ellen harcol, szeptembertől a Hadügyminisztériumba kerül, feladata a honvédhadsereg felfegyverzése és ellátása.
Nagy ambícióval dolgozik, zseniális szervező, eredményes munkája miatt először alezredesi, majd ezredesi rangot kap, 1849 februárjától tábornok.

„Német, a magyar nyelvet csak töri, de az általa szervezett fegyvergyárakban öntött ágyúkon a felirat: Ne bántsd a magyart!”

Ő teszi Nagyváradot a fegyvergyártás központjává, Kossuth szavaival „a magyar Birminghammé”. A szabadságharc elbukásakor a fegyvergyár élén áll.
Német, a magyar nyelvet csak töri, de az általa szervezett fegyvergyárakban öntött ágyúkon a felirat: *„Ne bántsd a magyart!”*

Nem mindennapi képességeinek köszönhető, hogy a honvédsereg felszereltsége napról napra javul, tüzérsége kitűnő és korszerű, van elegendő lőszer.
Főként e rendkívüli eredményei miatt kellett bűnhődnie, a bíróság kötél általi halálra ítélte, s 1849. október 6-án harmadiknak végzett vele a hóhér.

Holttestének elszállítását a már említett Csernovics Péter temesi főispán szervezte meg, teteme Damjanichcsal együtt nyugodott a főispán mácsai birtokán, míg 1974-ben végleges helyre, az emlékoszlop kriptájába kerültek csontjai. A szemtanúk szerint utolsó estéjén feleségét fogadta, majd fuvolázott, a Lammermoori Lucia című operából a haldokló Edgár búcsúáriáját játszotta.

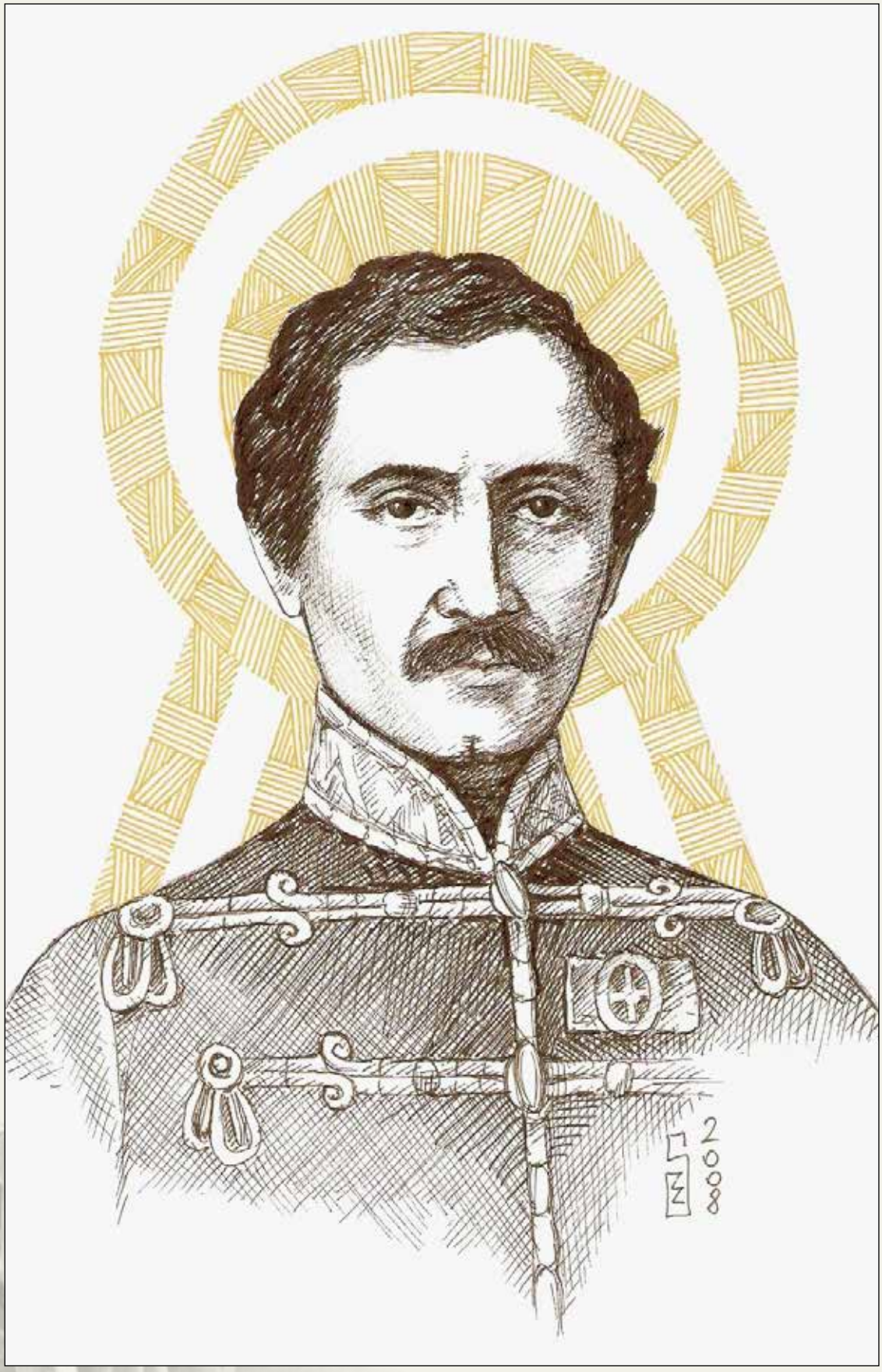

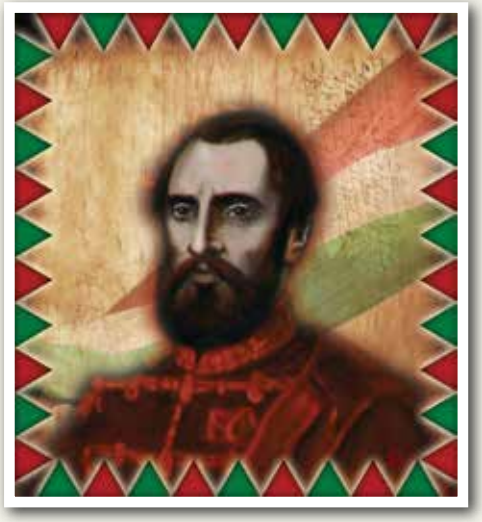

Lázár Vilmos

honvéd tábornok

A Torontál megyei Nagybecskereken született 1815-ben, vagyontalan magyar-örmény nemesi családból.
A császári és királyi hadseregben 1834- től 1844-ig szolgált, a 34. gyalogezred hadnagyaként szerelt le.
Polgári pályafutás után - főpénztáros az Első Magyar Központi Vasútnál - 1848-ban jelentkezik a 39. honvédzászlóaljnál, ahol főhadnagyi rangot kap.
Miután kiváló képességű parancsnok, gyorsan emelkedik a ranglétrán. Először százados az 1. utászezredben, 1849 februárjától utászkari őrnagy. Áprilisban a Zemplénben állomásozó csapatok parancsnoka, június közepétől hadosztályparancsnok, július 16-tól alezredes, július végétől a 9. hadtest parancsnoka.

Legjelentősebb haditetteit a Felvidék védelmében hajtja végre, de részese az utolsó, vesztes temesvári ütközetnek is. Ezredessé Bem nevezi ki a csata után.
A 9. hadtest maradványai Lugosnál, augusztus 19-én teszik le a fegyvert, Lázár törzstiszt létére a tábornokokkal együtt áll a bíróság elé.

Kötél általi halálra ítélik, de tekintettel arra, hogy a császári hadseregnek adta meg magát, és mivel csak a szabadságharc utolsó napjaiban lett ezredes, Ernst és Moser hadbírók javaslatára Haynau az ítéletet „kegyelemből" főbelövetésre változtatta. Maradványait - hosszas keresés után - 1913-ban találták meg az aradi vár sáncában; végső nyughelyet ő is az emlékoszlop sírboltjában lelt.

Kivégzése előtti éjjel írta a feleségének: *„Adj gyermekeink mindegyikének, ha kilép a világba, egy emléket tőlem – előjeléül annak, hogy az, aki becsületesen és tisztán élte egész életét – nyugodtan bír meghalni, ha ártatlanul is, mint én."*

„Adj gyermekeink mindegyikének, ha kilép a világba, egy emléket tőlem – előjeléül annak, hogy az, aki becsületesen és tisztán élte egész életét – nyugodtan bír meghalni, ha ártatlanul is, mint én."

Leiningen Westerburg Károly gróf

honvéd tárbornok

A hibátlan jellemű, lovagias tiszt rendkívül érzékeny volt katonai becsületére, a kivégzése előtti percekben is ama rágalmak ellen tiltakozott, melyek szerint Budavár visszavételekor az elfogott osztrák katonákkal kegyetlenkedett volna.

A hesseni nagyhercegségben, Ilbenstadt városában született 1819-ben, elszegényedett német főnemesi családból. 1835-ben lépett a császári és királyi hadseregbe, 1845- től a család „tulajdonában" lévő 31., „Leiningen" gyalogezred tartósan szabadságolt, létszámfeletti századosa.

Felesége magyar, Pozsonyban élnek. 1848 őszén jelentkezik honvédnek, vezérkari százados lesz a bánáti hadtestben. Miután számos rokona tiszt a császári seregben, gyanakvó, bizalmatlan légkör fogadja. A szolnoki csata idején - ahol is kiválóan vezeti fegyelmezett katonáit - már alezredes, áprilisban ezredes. Végigharcolja a tavaszi hadjáratot, 1849 júniusában kap tábornoki kinevezést, a 3. hadtest parancsnoka.

A feldunai hadsereg kötelékében teszi le a fegyvert Világosnál, őt is kötél általi halálra ítélik. Leiningen-Westerburg gróf, a német főnemes őreit megvesztegetve elérte, hogy a kivégzéskor magyar honvéd tábornoki egyenruháját viselhesse…

Hatodiknak végzett vele a hóhér, magas termete miatt - magasabb, mint a bitó - akárcsak Damjanich, sokat szenvedett, míg meghalt.

Tetemét felesége családjának sikerült megszereznie, egy ideig sógora monyorói birtokán pihent - a sír helyét közvetlenül a fegyverletétel előtt maga választotta meg -, később a borosjenői templom sírboltjában helyezték el. 1974-ben maradványait átszállították az emlékoszlop kriptájába. A hibátlan jellemű, lovagias tiszt rendkívül érzékeny volt katonai becsületére, a kivégzése előtti percekben is ama rágalmak ellen tiltakozott, melyek szerint Budavár visszavételekor az elfogott osztrák katonákkal kegyetlenkedett volna. Szavait - Tichy osztrák őrnagy, a kivégzés parancsnokának intésére - a dobok dübörgése némította el.

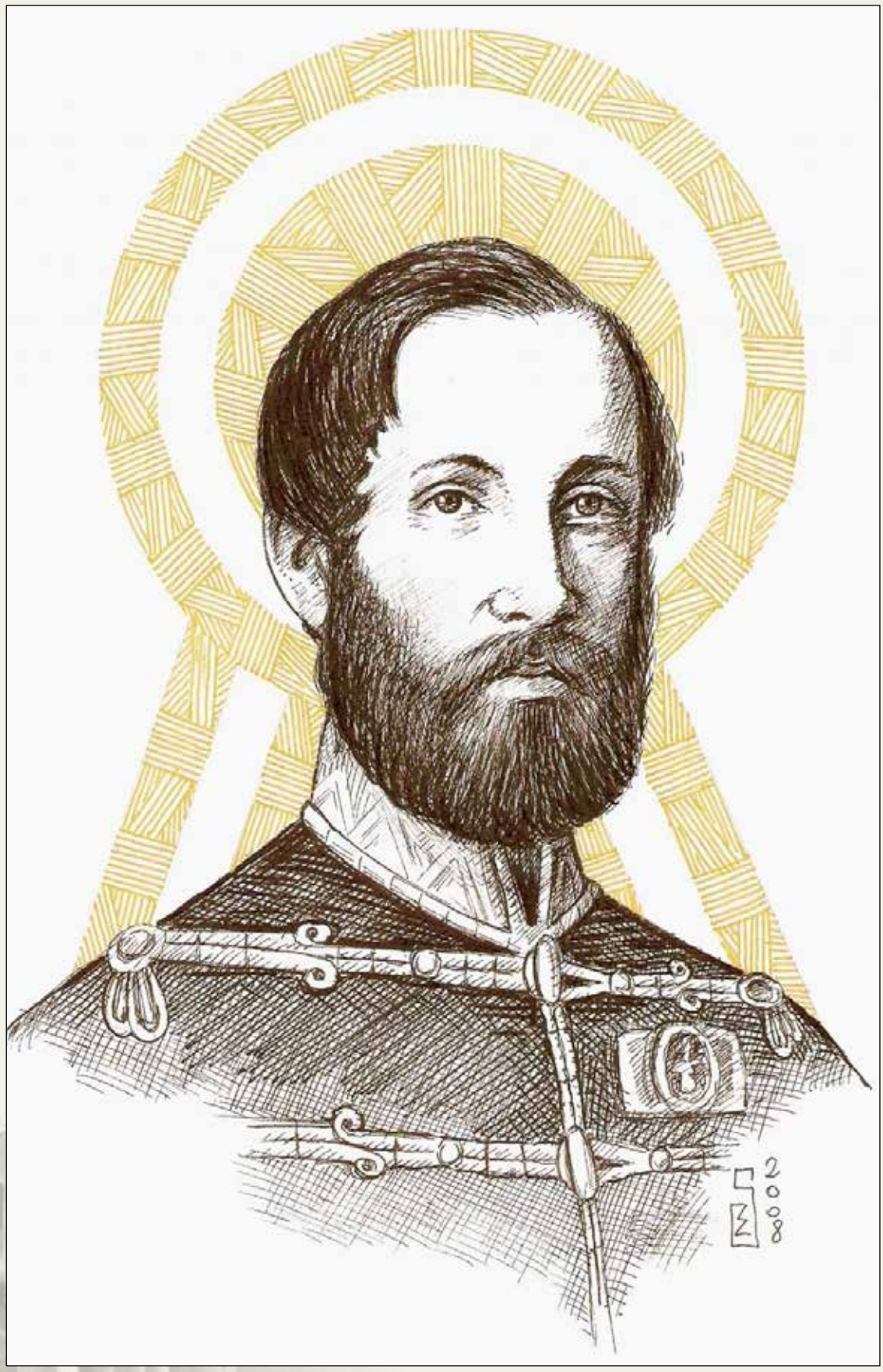
2008

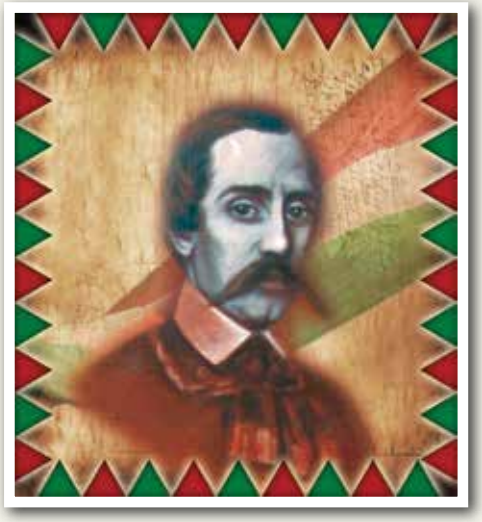

Nagysándor József

honvéd tábornok

Nagyváradon született 1804-ben, vagyontalan magyar nemesi családból. 1819-től 1847-ig szolgált a császári és királyi hadseregben mint huszártiszt, kapitányi rangban vonult nyugdíjba. 1848-ban jelentkezik a nemzetőrségbe, őrnagyi rangot kap, s Damjanichcsal együtt harcol a szerbek ellen.

Gyorsan eléri az alezredesi, majd ezredesi rangot, a tavaszi hadjárat végére már a feldunai hadsereg lovasságának parancsnoka. Április végétől a 1. hadtestet vezényli, május 2-ától tábornok. Kitűnően helytáll a szolnoki, a váci és a nagysallói csatában, Budavár ostromakor az elsők között tör be a várba.

„Ha Caesar diktátori hatalomra törne, mellőle egy Brutus sem hiányoznék".

Nagysándor József személyes bátorságát és huszárai rendkívüli vitézségét tanúsítja az 1849 augusztusában vívott vesztes debreceni csata is: öt órán át ellen tudnak állni Paskievics tízszeres túlerőben lévő seregének. Fegyelmezetten engedelmeskedő, jó katona, és függetlenül gondolkodó republikánus. Görgeyre célzott fenyegető mondata: *„Ha Caesar diktátori hatalomra törne, mellőle egy Brutus sem hiányoznék"*.

„Hodie mihi, cras tibi!" (Ma nekem, holnap neked!)

Világosnál tette le a fegyvert, a bíróság kötél általi halálra ítélte, a hóhér ötödiknek végzett vele. Az ő csontjai is a Maros 1932. évi áradásakor elvégzett gátépítés során kerültek napvilágra, végső nyughelye az emlékoszlop kriptájában van.

Szivarozva várta kivégzését, s amikor sorra került, a latin mondást idézte: *„Hodie mihi, cras tibi!" (Ma nekem, holnap neked!) „Éljen a haza!"* kiáltással halt meg.

„Éljen a haza!"

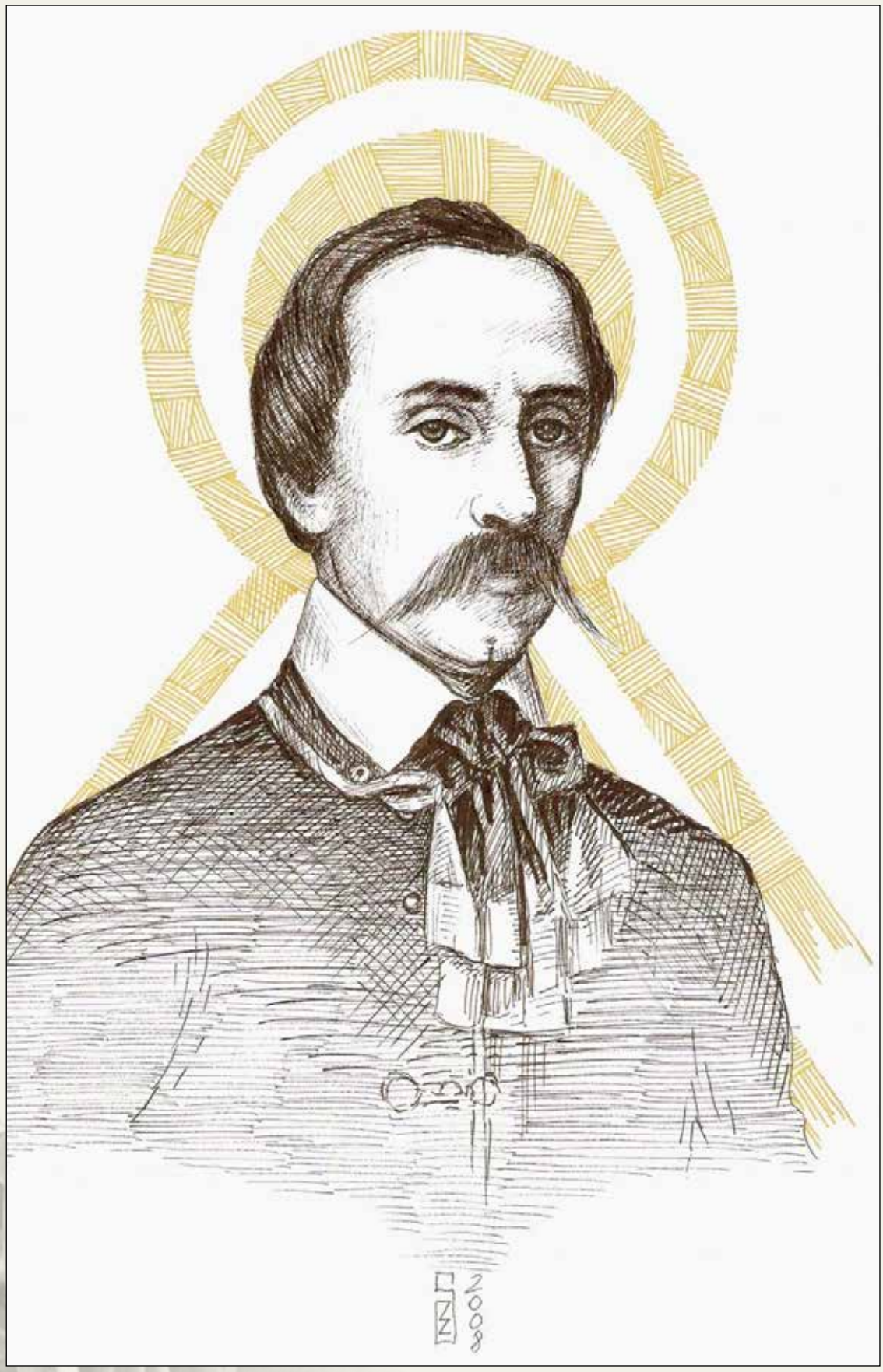

Poltenberg Ernő

honvéd tábornok

Bécsben született 1814-ben, osztrák nagybirtokos nemesi családból. 1829-től hivatásos katona, már huszár kapitány a 4. huszárezredben, amikor 1848-ban - tiltakozása ellenére - Magyarországra vezénylik.

Felesküszik a magyar alkotmányra, s mivel korrekt, rendkívül becsületes ember, fenntartásai és a magyar tisztek gyanakvása miatt elszenvedett sérelmei ellenére a szabadságharc ügyéhez haláláig hű marad, esküjét nem hajlandó megszegni, sőt, azonosul a szabadságharc céljaival, ő, aki magyarul csak káromkodni tud, így határozza meg érzéseit: *„Csak a nyelvem német, szívem magyar, mert a szabadságért dobog!”*

„Csak a nyelvem német, szívem magyar, mert a szabadságért dobog!”

1848 őszén a szerbek ellen harcol, az év végére alezredes. Végigküzdi a téli és a tavaszi hadjáratot, április 26-tól a 7. hadtest parancsnoka ezredesi, majd június 7-től tábornoki rangban. Vitézül harcol a két komáromi és a második váci csatában.

Személyes tragédiája, hogy mint az orosz tábornokokkal tárgyaló követ, hisz az amnesztia ígéretekben, s ezért egyik szószólója a feltétel nélküli megadásnak. A bíróság kötél általi halálra ítélte, elsőnek kellett meghalnia. Rendkívül erős fizikuma miatt halála lassú és gyötrelmes volt.

„Szép kis deputáció megy az Úristenhez, hogy a magyarok ügyét képviselje!”

A kiegyezés után családja megkísérelte felkutatni maradványait, de csontjait csak 1932-ben, az árvízi gátépítéskor találták meg, most az ő sírja is az emlékoszlop kriptája.

Mikor a tábornokok a kivégzés hajnalán a várudvaron gyülekeztek, Poeltenberg végignézve társain így szólt: *„Szép kis deputáció megy az Úristenhez, hogy a magyarok ügyét képviselje!”*

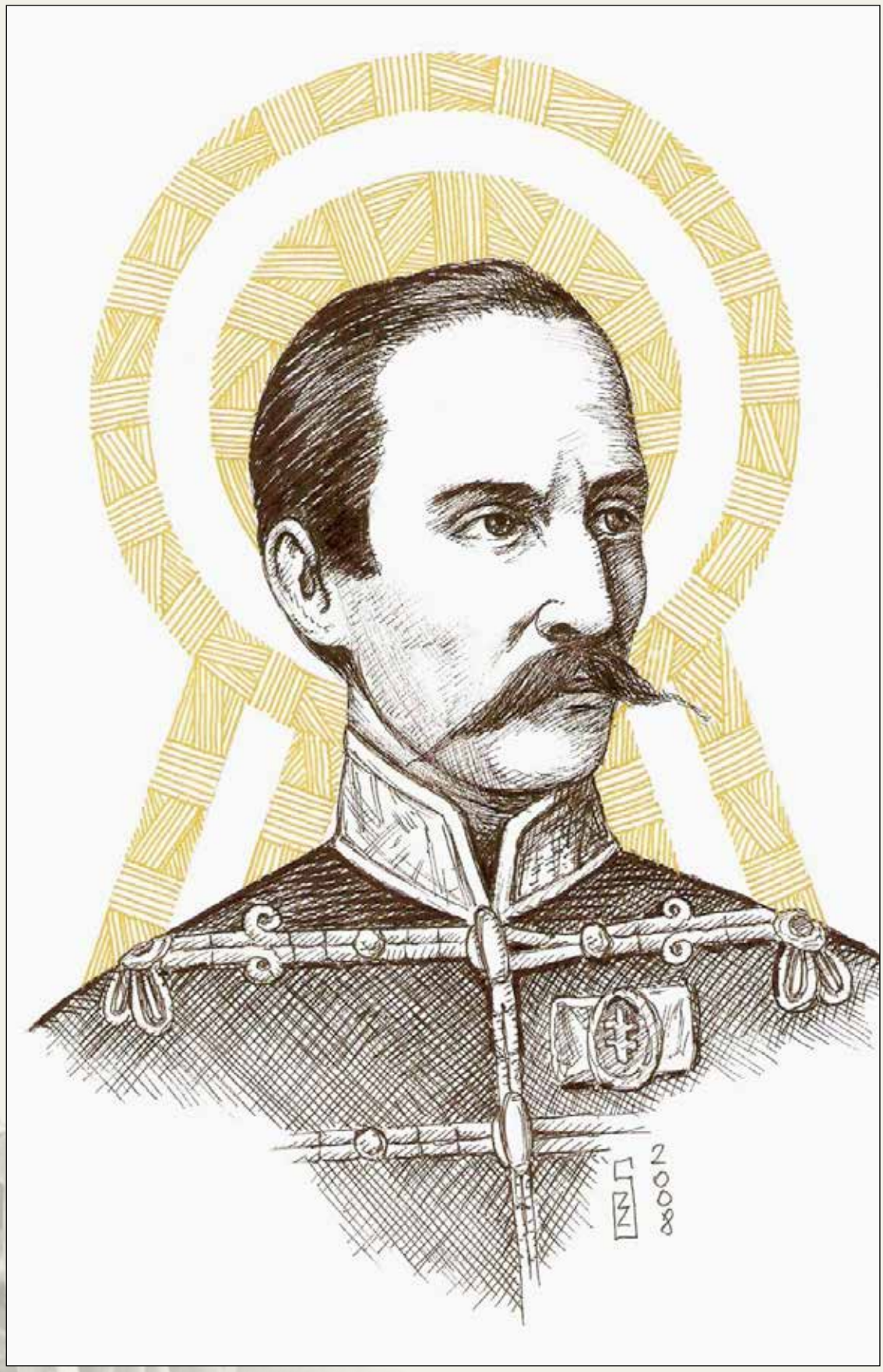
2008

Schweidel József

honvéd tábornok

A Bács megyei Zomborban született 1796-ban, vagyontalan német polgári családból. 1814-ben, közhuszárként, a híres Simonyi óbester keze alatt kezdte katonai szolgálatát, már Napóleon seregei ellen is harcolt. Később Galíciában és Bécsben állomásozott.
Mint Poeltenberg lovag, ő is a 4. huszárezred tisztje, őrnagy, amikor az ezredet Magyarországra vezénylik. Rangidős tisztként felesketi tiszttársait a magyar alkotmányra, és csatlakozik a magyar függetlenségi mozgalomhoz. Gyorsan érvényesül, miután kitűnik bátorságával a pákozdi és a schwecháti ütközetben. 1848 október végétől tábornok, hadosztályparancsnok a feldunai hadtestnél.

December közepétől betegállományban van, de a Függetlenségi Nyilatkozat után szolgálatra jelentkezik, és Buda visszafoglalása után a főváros városparancsnoka lesz. A későbbiekben a kormány mindenkori székhelyének helyőrségparancsnoka.

Görgeyvel teszi le a fegyvert, a bíróság golyó általi halálra ítéli, de kegyelemre ajánlja. Haynau - régi tiszttársa és volt barátja - elutasítja a kegyelmi kérvényt, és Schweidelt 1849. október 6-án kivégzik. Csontjait 1913-ban, Lázár Vilmos maradványaival együtt találták meg, nyughelye az emlékoszlop sírboltja.

Egy szemtanú szerint ő sem akarta engedni, hogy a szemét bekössék, a törzsőrmester kétszer tett erre kísérletet, de Schweidel minden alkalommal lerántotta a kendőt.

Egy szemtanú szerint ő sem akarta engedni, hogy a szemét bekössék, a törzsőrmester kétszer tett erre kísérletet, de Schweidel minden alkalommal lerántotta a kendőt.

Kezében azt a feszületet tartotta, amelyet mindenkor, a csatákban is magával hordott. A vérével befröcskölt keresztet papja - utolsó kívánságának megfelelően - eljuttatta honvéd kapitány fiának, aki szintén az aradi várban raboskodott.

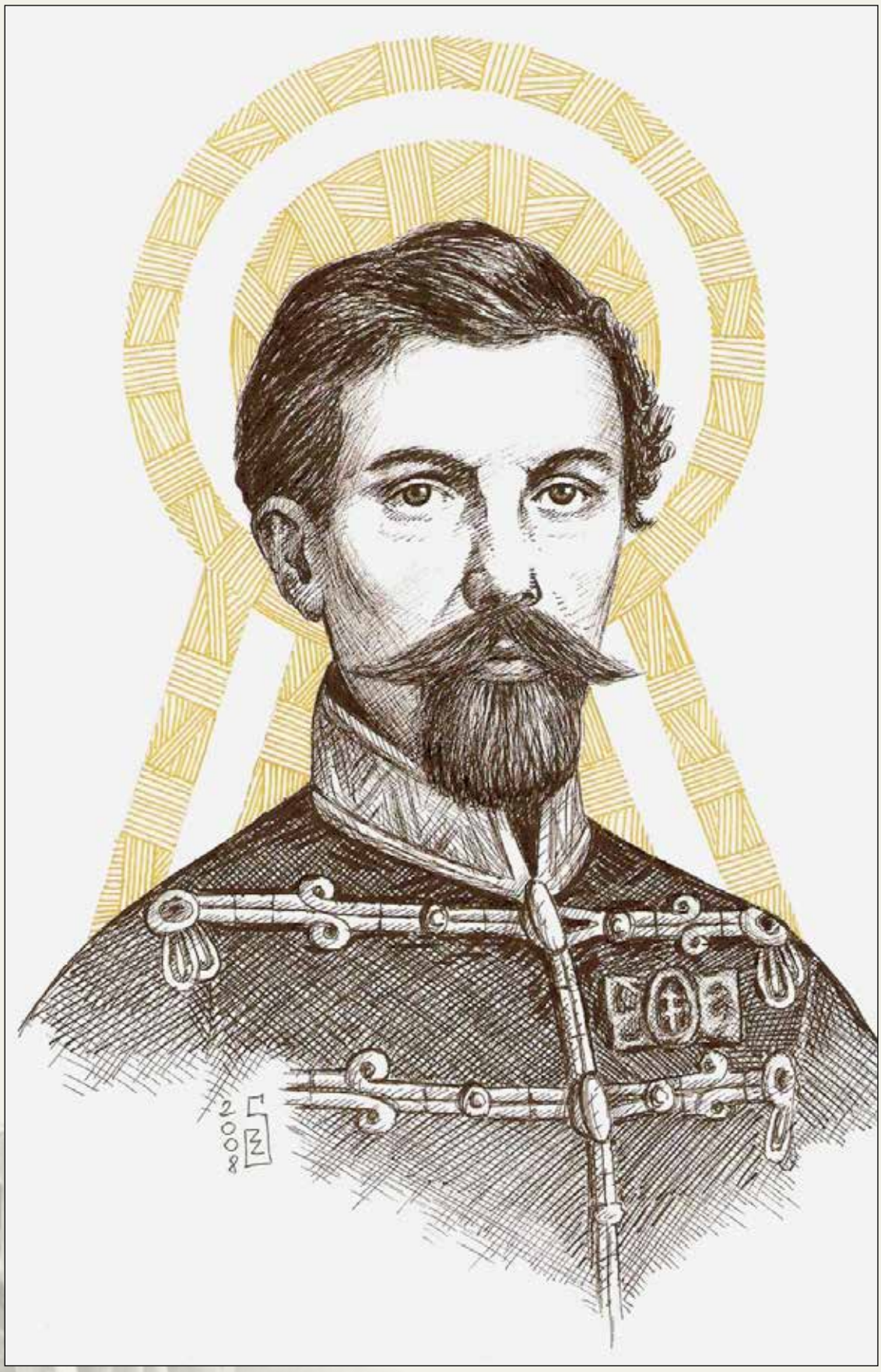
2008

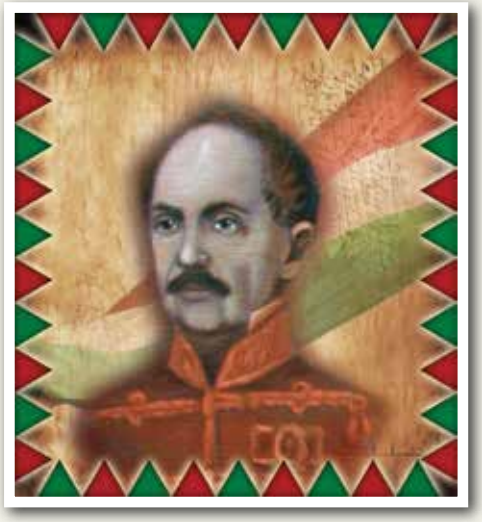

Török Ignác

honvéd tábornok

A Pest megyei Gödöllőn született 1795-ben, kisbirtokos magyar nemesi családból. Hadmérnöki akadémiát végzett Bécsben, kiváló erődítési szakember volt. 1816-tól szolgált a császári és királyi hadseregben, először a mérnökkarnál, majd 1839-től a magyar nemesi testőrségnek oktatott erődítéselméletet. 1848 szeptemberétől alezredesként Komáromban várerődítési igazgató.

„Lelkiismeretem felment engem"

1848 októberében a vár őrségével együtt csatlakozik a honvédsereghez, 1849 januárjától tábornok és a komáromi erődítmény parancsnoka. Buda bevétele után a vár erődítéseit az ő tervei szerint rombolják le. Májustól a honvédség hadmérnöki karának helyettes vezetője, júliustól főparancsnoka.

„Szégyellje magát ön, hóhérlegény!"

Erődítési terveket készít a párkányi-esztergomi hídfőhöz, ő építteti meg a szőregi sáncokat. Világosnál ejtik foglyul; a szelíd, nyugodt hadmérnök a bíróság előtt magyarságával indokolta tetteit. *„Lelkiismeretem felment engem"* - mondta. Kötél általi halálra ítélték, másodiknak halt meg. Csontjait a gátépítési munkálatoknál, 1932-ben találták meg, maradványai az emlékoszlop kriptájában nyugszanak.

A kivégzés előtti éjszakán sem cáfolta meg hivatását és szenvedélyét: egy, a várerődítéssel foglalkozó szakmunkát olvasgatott.

Amikor a pribékek a bitóhoz kísérték a felindult embert, Tichy őrnagy gúnyos megjegyzésére így vágott vissza: *„Szégyellje magát ön, hóhérlegény!"* A kivégzése előtti pillanatokban állítólag szívszélhűdés érte, már csak holttestét akaszthatták fel.

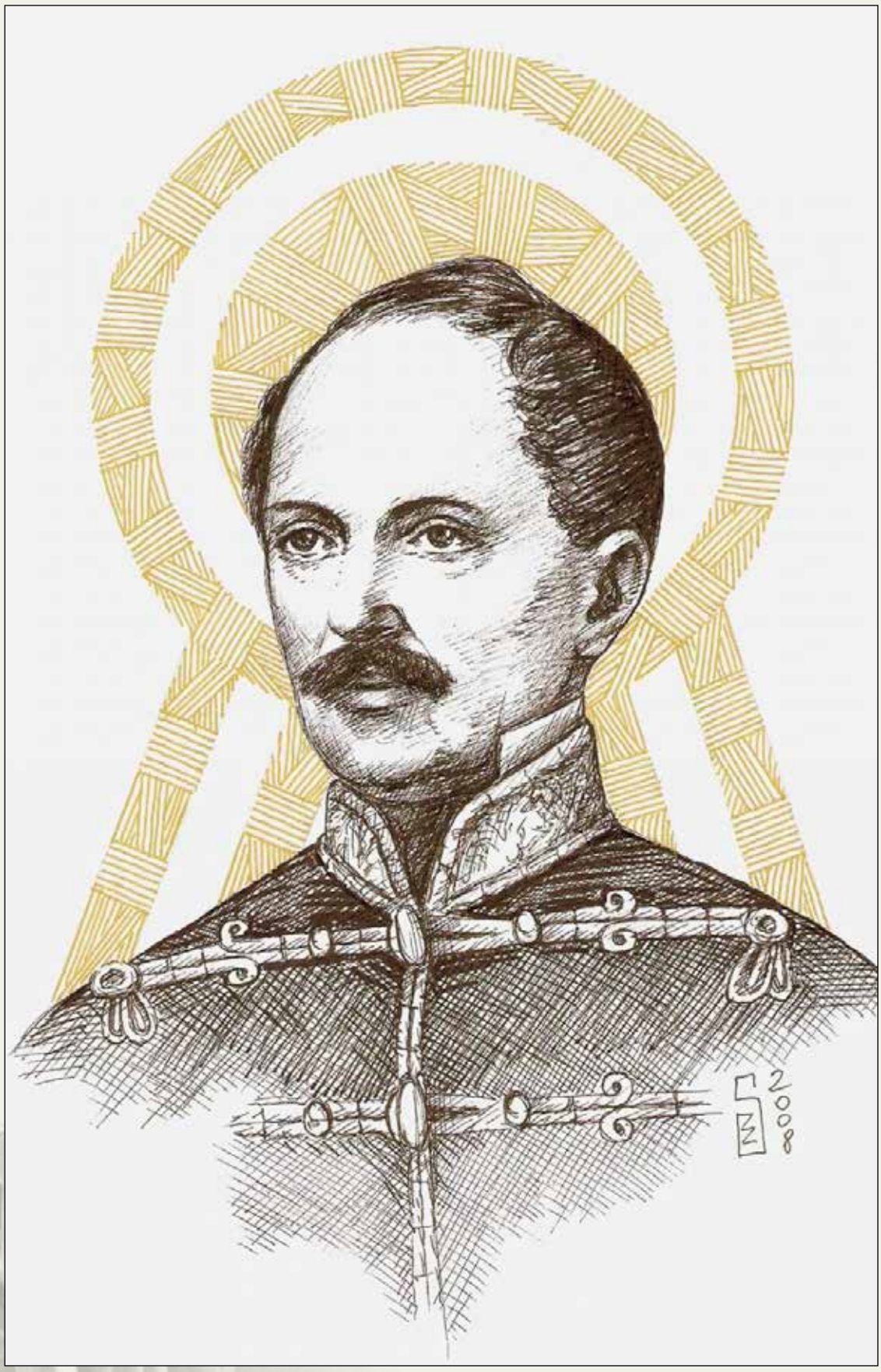
2008

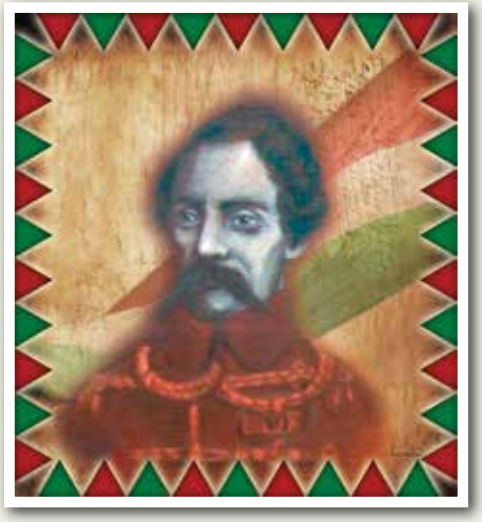

Vécsey Károly gróf

honvéd tábornok

Pesten született 1807-ben, kisbirtokos magyar főnemesi családból. Apja altábornagy, a magyar nemesi testőrség parancsnoka, nővére udvarhölgy, Ferenc József egyik nevelője. 1820-tól szolgált, először a dragonyosoknál, majd a huszároknál. 1848 tavaszán őrnagy a Hannover huszárezredben.

Már májustól harcol ezredével Bácskában a szerb felkelők ellen, októbertől ezredes, december közepétől tábornok. 1849 januárjában eltávolítja áruló parancsnokát, Esterházy Sándor tábornokot. Erélyes fellépésével megmenti a bácskai hadtestet a felbomlástól, majd a Honvédelmi Bizottmány utasítására Törökszentmiklósra vezeti. Hűségét, helytállását Kossuth lelkes hangú levélben köszöni meg.

„Vécsey a halott Damjanichhoz régi vetélytársához lépett, s az ő kezeit csókolta meg búcsúzóul."

A szolnoki csata egyik győztes hadvezére, később az aradi ostromsereg parancsnoka lesz. A várat júliusban elfoglalja, s épp Temesvár ostromához kezd, amikor a szabadságharc összeomlik.

Csapataival augusztus 21-én, Borosjenőn teszi le a fegyvert az oroszok előtt. A bíróság kötél általi halálra ítéli, s mivel személyes ellenségei is voltak a császári udvarban, sőt saját apja is követelte kíméletlen megbüntetését, végignézve bajtársai haláltusáját, utolsónak kellett meghalnia.

Holttestét feleségének egyik ismerőse az aradi köztemetőben hantoltatta el, itt pihent 1916-ig. Ezután maradványai az aradi kultúrpalota kriptájába kerültek, 1974 óta ő is az emlékoszlop sírboltjában nyugszik. Kivégzésekor - utolsó lévén - már nem volt kitől elköszönnie. *Vécsey a halott Damjanichhoz, régi vetélytársához lépett, s az ő kezeit csókolta meg búcsúzóul.*

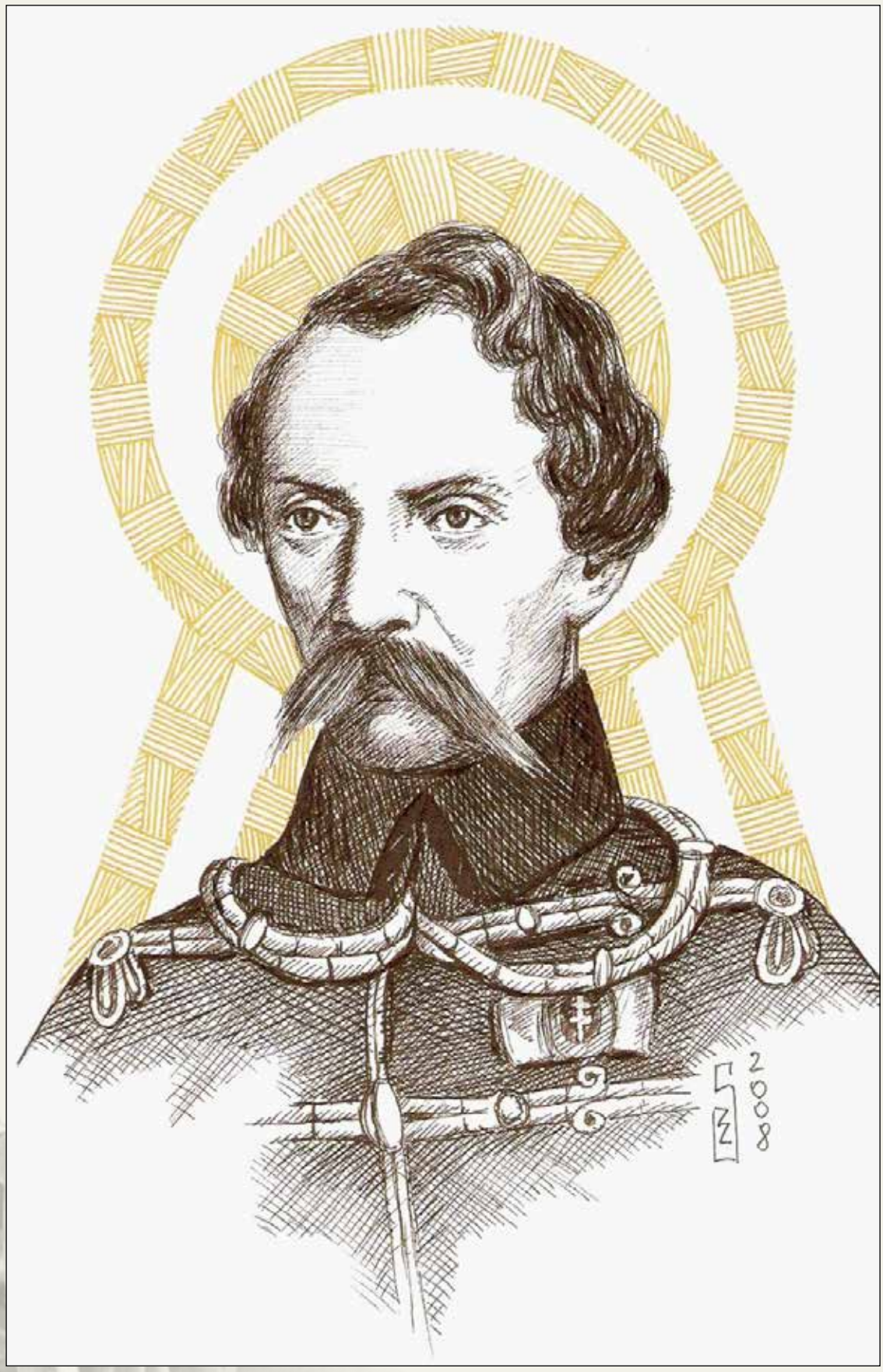
2008

Gróf Batthyány Lajos

Ugyanazon a napon, amikor Aradon kivégezték a 13 tábornokot, Pesten a császári csapatok kivégzőosztaga agyonlőtte első független magyar kormányunk miniszterelnökét Gróf Batthyány Lajost.

"Egy nagy és szép ügy hősi vértanúja, aki lelkét visszaadta Istennek, de emléked örökké élni fog szíveinkben, emléked élni fog az utolsó magyar legutolsó lélegzetvételéig"
- Teleki László

Az első felelős magyar miniszterelnök. A gróf liberális arisztokrata volt, de arisztokrata, így nehezen megközelíthető. Megvetette a népszerűséget, nem kívánt „népember" lenni.
A kortársak szerint Batthyány tiszteletet parancsoló egyéniség volt, vezető szerepét nem vitatták, de nem vette körül lelkes hívek tábora. Az utókor számára is megközelíthetetlen maradt emberként és politikusként egyaránt, mivel naplót nem vezetett, s igen kevés számú levél maradt utána.
Politikai célkitűzése: alkotmányos önkormányzat a Habsburg Birodalmon belül, esetleg perszonálunió, a kiegyezés híveinek sok, a függetlenséget igénylőknek kevés volt - 1918 után pedig ez az elképzelés elvesztette aktualitását.

A forradalom leverését követő pere kimondott koncepciós per volt: Magyarország csak a császár 1848. október 3-i manifesztumai után számított „lázadó országnak", Batthyányt azonban (és senki mást) ez előtti, 1848 tavaszi-nyári tetteiért „vonták felelősségre".

Az 1849. augusztus 16-án Olmützben összeült haditörvényszék először börtönbüntetésre és vagyonának elkobzására ítélte, majd ezt Schwarzenberg és a bécsi udvar nyomására halálra változtatta, de úgy, hogy az elítéltet az uralkodó kegyelmére ajánlotta.

Ekkor Batthyányt Pestre szállították, hogy a kegyelmezés joga a császártól Haynauhoz kerüljön, és ő október 3-án jóváhagyta a halálos ítéletet, elrendelte Batthyány felakasztását. Az utolsó, engedélyezett látogatáson felesége egy tőrt csempészett be neki. Ezzel súlyos sebeket ejtett a nyakán, de életben maradt. Sebei miatt az ítéletet kénytelenek voltak golyó általira módosítani. Ennek megfelelően október 6-án a pesti Újépület (Neugebäude) udvarán kivégezték.

Emlékét őrzi a Batthyány örökmécses világa, mint egy szobor. A mécses olyan államférfira emlékeztet, aki ott bábáskodott modern alkotmányunk születésénél, de annak alakulására, fejlődésére nem lehetett hatással. Védelmében azonban életét áldozta. A mécses lángja nem egyszerűen a vértanúságra, hanem arra a kimagasló személyiségre emlékeztet szimbolikusan, aki a „népek tavaszának" magyar reménységeit igyekezett megvalósítani.

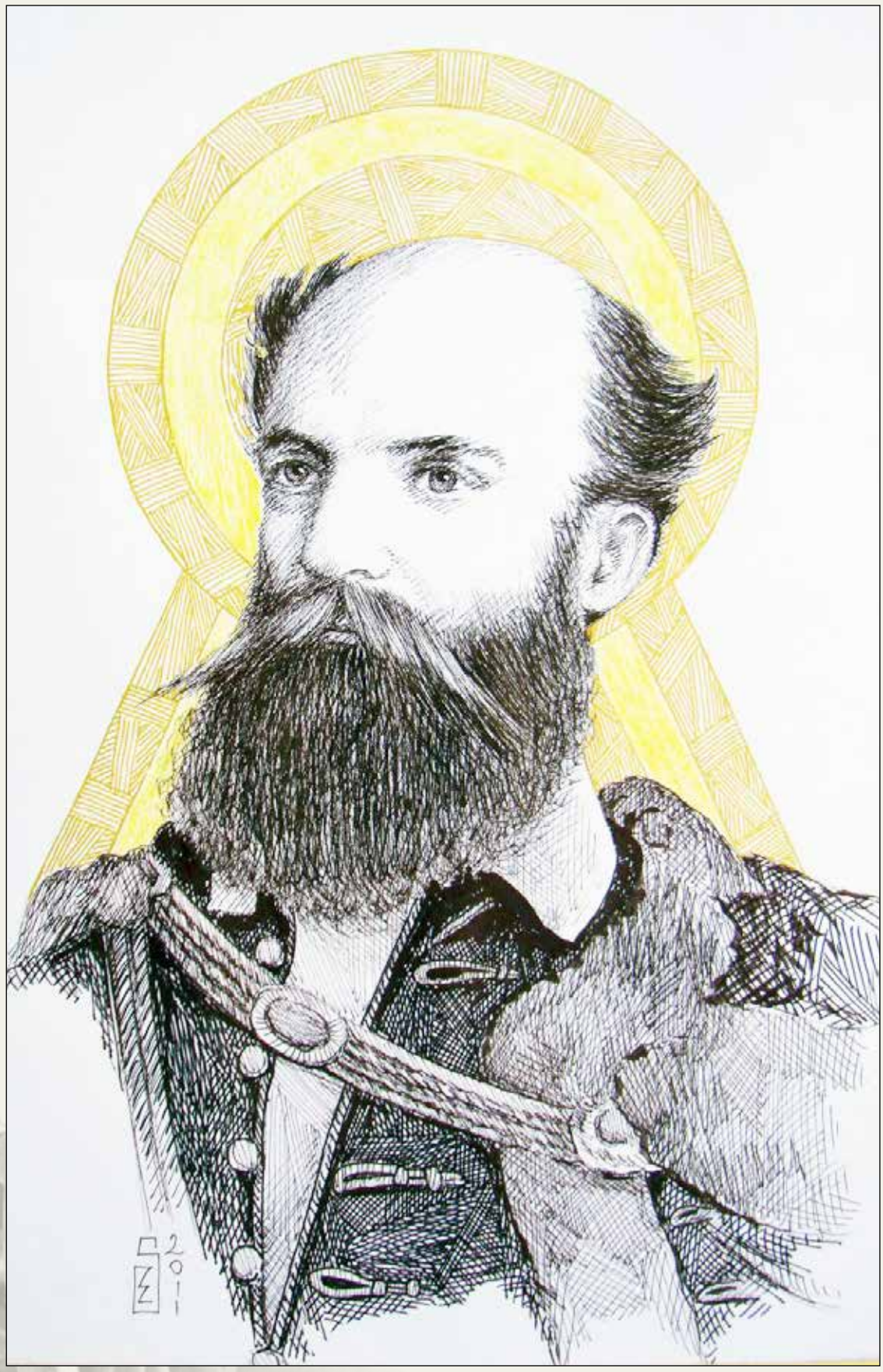
2011

... és a többi vértanú

Mednyánszky László, báró (+Pozsony, 1849.06.05.), honvéd őrnagy
Gruber Fülöp (+Pest, 1849.06.05.), honvéd százados
Rázga Pál (+Pozsony, 1849.06.18.), evangélikus lelkész
Mannsbarth Antal (+Nagyigmánd, 1849.07.12.), római katolikus lelkész
Szikszay János (+Nagyigmánd, 1849.07.12.) református lelkész
Mészáros Dávid (+Pozsony, 1849.07.14.), római katolikus lelkész
Halászy Károly (+Ócsa, 1849.07.26.), nemzetőr százados
Hruby Gyula (+Temesvár, 1849.08.20.), honvéd őrnagy, Görgei segédtisztje
Ormai Norbert (+Arad, 1849.08.22.), honvéd ezredes, Kossuth szárnysegéde
Kantsur András (+Pest, 1849.08.27.), református lelkész
Rulikowski Kázmér (+Nagyvárad, 1849.08.28.), az orosz seregből átállt lengyel főhadnagy
Streith Miklós (+Pest, 1849.09.07.), római katolikus lelkész
Batthyány Lajos, gróf (+Pest, 1849.10.06.) az első felelős magyar kormány miniszterelnöke
Fekete Imre (+Pest, 1849.10.06.), gerillaszázados
Gonzeczky János (+Pest, 1849.10.08.), római katolikus tábori lelkész
Csányi László (+Pest, 1849.10.10.), Erdély kormánybiztosa, közlekedési miniszter
Jeszenák János, báró (+Pest, 1849.10.10.), Nyitra és Pozsony kormánybiztosa
Tamás András (+Szamosfalva, 1849.10.18.), székelyföldi nemzetőr alezredes
Sándor László (+Szamosfalva, 1849.10.18.), székelyföldi nemzetőr százados
Woroniecki, Mieczyslaw herceg (+Pest, 1849.10.20.), lengyel honvéd alezredes
Giron Péter (+Pest, 1849.10.20.), honvéd alezredes, bécsi forradalmár
Szacsvay Imre (+Pest, 1849.10.24.), váradi ügyvéd, képviselőházi jegyző
Perényi Zsigmond, báró (+Pest, 1849.10.24.), felsőházi elnök
Csernyus Menyhért (+Pest, 1849.10.24.), pénzügyminisztériumi tanácsos
Kazinczy Lajos (+Arad, 1849.10.25.), honvéd ezredes
Kolossy György (+Pest, 1850.01.23.), honvéd százados
Hauk, Ludwig (+Arad, 1850.02.19.), honvéd alezredes, Bem hadsegéde

(1849-1851 között összesen **127 személy** kivégzése ismert)

A 13 Aradi Vértanú - ikonok.

A tábornokok vegyes nemzetiségi összetételéhez hasonlóan három nemzet fiai készítették a kárpátaljai Rahón 2008-ban:

Dr. Kopriva Attila - *kárpátaljai magyar képzőművész*
Yuriy Selevickiy - *kárpátaljai ukrán képzőművész*
Igor Lucenko - *kárpátaljai ruszin képzőművész*

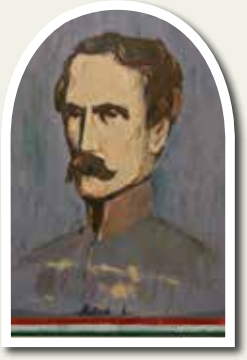

Aulich Lajos

Damjanich János

Dessewffy Arisztid

Kiss Ernő

Knézich Károly

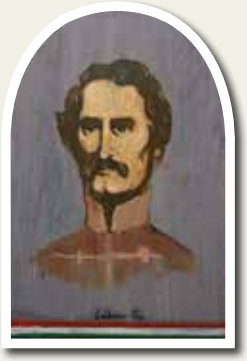

Lahner György

Lázár Vilmos

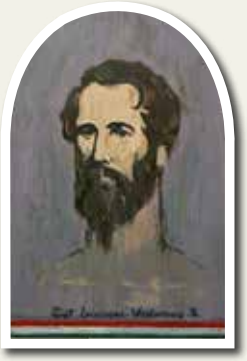

Leiningen Westerburg Károly gróf

Nagysándor József

Poltenberg Erno

Schweidel József

Török Ignác

Vécsey Károly gróf

Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület

ARADI VÉRTANÚINK ÉS GRÓF BATTHYÁNY LAJOS

Emlékalbum

Összeállította és szerkesztette:

Őry László

Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület elnöke

Illusztrációk:

Szeifried Zoltán

Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület tagja festőművész-grafikus

Nyomdai előkészítés:

Marschalkó Szilárd

Támogató:

Nemzeti Együttműködési Alap

Nemzeti Összetartozás Kollégium